

Õiguskantsler

Teie 05.04.2021 nr
01.05.2021, 28.05.2021
Meie 07.06.2021 nr 6-1/211028/2103838

Täitemenetluse lõpetamine riigi kasuks väljamõistetud menetluskulude maksmise nõude aegumise tõttu ning sissenõudmist reguleerivate seaduste põhiseaduspärasus

Austatud avaldaja

Palusite kontrollida, kas tänavu 1. aprillil jõustunud täitemenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadus vastab põhiseadusele (29.03.2021 ja 05.04.2021 avaldused). Leidsite, et seadus ei ole põhiseadusega kooskõlas, kuna maksuhaldur ja kohtutäitur ei ole kohustatud ise lõpetama täitemenetlust, kui riigi kasuks väljamõistetud menetluskulude maksmise nõue on aegunud. Samuti ei ole Te rahul, et 1. aprillil 2021 jõustunud seaduse kohaselt peab võlgnik täitemenetluse lõpetamiseks kõnealuse nõude aegumise tõttu kandma kulusid. Muu hulgas tuleb võlgnikul maksta tasu kohtutäiturile ja riigilõivu kohtule täitemenetluse lõpetamise avalduse läbivaatamise eest.

01.05.2021 avalduses leidsite, et riigilõiv sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitamise eest ei ole proportsionaalne, ja juhul kui maksuhaldur keeldub vabatahtlikult aegunud nõuet sisse nõudmast, tuleb sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi rahuldamisel menetluskulud jätta maksuhalduri kanda. Te ei ole rahul sellega, et kohtul ei ole võimalik kaaluda riigi kasuks menetluskulude väljamõistmisel isiku majanduslikku seisundit.

Soovisite ka hinnangut, kas maksukorralduse seadus ja rahandusministri 19.12.2008 määrus nr 51 „Riiklike maksude maksuhalduri poolt hallatavate nõuete ja kohustuste arvestusse kandmise, tasumise ja tagastamise kord“ on põhiseadusega kooskõlas. Peale selle palusite õiguskantsleril kontrollida, kas Maksu- ja Tolliamet on riigi kasuks väljamõistetud aegunud menetluskulusid sisse nõudes tegutsenud seaduslikult (29.03.2021 ja 01.05.2021 avaldused). Töite välja, et Maksu- ja Tolliamet kajastab ja nõuab sisse riigi kasuks välja mõistetud menetluskulusid, mille kohta kohus on tunnistanud sundtäitmise lubamatuks aegumise tõttu. 28.05.2021 avalduses vaidlustasite ka Maksu- ja Tolliameti tegevuse eri liiki nõuete tasaarvestamisel.

Teie toodud asjaoludel ei ole siiski põhjust pidada maksukorralduse seadust, rahandusministri määrust, täitemenetluse seadustikku ega tsiviilkohtumenetluse seadustikku põhiseadusega vastuolus olevaks.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

Seaduse järgi jäävad hagi rahuldamisel menetluskulud üldjuhul selle poole kanda, kelle kahjuks otsus tehti. Seadus võimaldab kohtul riigi kasuks menetluskulude väljamõistmisel arvestada isiku majanduslikku seisundit.

Riigi kasuks väljamõistetud menetluskulude nõude suhtes ei korralda täitemenetlust Maksu- ja Tolliamet, vaid kohtutäitur. Kohtutäitur peab lõpetama täitemenetluse kohtulahendi esitamisel, millega sundtäitmine on tunnistatud lubamatuks.

Kui riigi kasuks väljamõistetud menetluskulude maksmise nõue aegub, siis ei ole võimalik kohaldada 1. aprillil 2021 jõustunud täitemenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadust. Kõnealuse nõude täitmise aegumise korral pole ka põhjendatud, et võlgnik peab aegumist taotlema hagimenetluses ning esitama kohtule sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi. [Täitemenetluse seadustiku](#) ja [tsiviilkohtumenetluse seadustiku](#) sätteid (TMS §-d 202 ja 209 ning TsMS § 179 lõiked 7 ja 8) saab tõlgendada põhiseadusega koosõlas ning kohtutäitur saab ise lõpetada täitemenetluse riigi kasuks väljamõistetud menetluskulude maksmise nõudes, kui seda ei ole sisse nõutud kolme aasta jooksul alates raha väljamõistmise lahendi jõustumisest ning kui ei esine aegumise peatumist tingivaid asjaolusid. Kui kohtutäitur lõpetab täitemenetluse, ei pea võlgnik maksuma kohtutäiturile tasu ega kohtule riigilõivu. See, et võlgnikul tuleb nõude täitmise aegumise korral kanda täitekulud, ei ole põhiseadusvastane.

Keskendun üksnes Teie asjas tähtsust omavate sätete põhiseaduspärasuse kontrollimisele.

Maksu- ja Tolliamet oli maksuarvestuses ekslikult kajastanud riigilõivu nõuet, mille sundtäitmise oli kohus aegumise tõttu tunnistanud lubamatuks. Maksu- ja Tolliamet edastas selle teabe kohtutäiturile ja kustutas nõude arvestusest. Teiste Teie kirjas märgitud menetluskulude puhul ei tuvastatud nõuete aegumist. Võlgade ümberkujundamise menetluste tõttu (neli menetlust) oli nõuete aegumine menetluste ajaks neljal korral peatunud.

Kohtumenetluses menetluskulude kandmine

1. Menetlusosaliste menetluskulusid (kohtukulud, näiteks riigilõiv) ning nende kandmist ja jaotust on reguleeritud TsMS 18. peatükis.

2. Hagimenetluses kehtib reegel, et üldjuhul jäävad menetluskulud selle poole kanda, kelle kahjuks otsus tehti (TsMS § 162 lg 1). Seega, kui kohus rahuldab võlgniku sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi Maksu- ja Tolliameti vastu, jäävad menetluskulud tavaliselt riigi kanda.

3. Seadus lubab jätta kulud täielikult või osaliselt poolte endi kanda, kui vastaspoole kulude väljamõistmine poolt, kelle kahjuks otsus tehti, oleks tema suhtes äärmiselt ebaõiglane või ebamõistlik (TsMS § 162 lg 4). Kohus võib jätta menetluskulud poolte endi kanda üksnes erandlikel asjaoludel. Tegemist on kohtu kaalutusotsusega (Riigikohtu 27.11.2019 määrus tsiviilasjas nr [2-17-18531](#), p 20).

4. Kui isik on saanud menetluskulude (nt riigilõivu, kautsjoni) kandmisel menetlusabi ning ta peab hagi või avalduse rahuldamata jätmise tõttu kandma ise oma menetluskulud ja tasuma need riigitulusesse, võib kohus mõjuval põhjusel riigi kasuks väljamõistetava menetluskulude summa (s.t TsMS § 179 lõike 1 alusel väljamõistetava summa) tasumise ajatada, määrata ositi tasumise või vabastada isiku menetluskulude kandmisest (TsMS § 190 lg 2, lg 4 lause 1 ja lg 7). Kohustuse kergendamise üle võib kohus otsustada nii omal algatusel kui ka isiku taotluse alusel

(Riigikohtu 14.06.2010 määrus tsiviilasjas nr [3-2-1-56-10](#), p-d 9 ja 10). Seega saab kohus riigi kasuks menetluskulude väljamõistmisel arvestada mh isiku majanduslikku seisundit.

Kohtulahendi täitmine ning täitemenetluse korraldamine riigi kasuks väljamõistetud menetluskulude maksmise nõude puhul

5. Kui kohus on teinud menetluskulude väljamõistmise kohta otsuse, on jõustunud lahend menetlusosalistele kohustuslik ja seda tuleb täita (TsMS § 457 lg 1, § 461 lg 1, § 463 lg 2). Kui kohustatud isik ei ole riigi kasuks välja mõistetud menetluskulude lahendit täitnud 15 päeva jooksul alates selle jõustumisest, võib selle saata sundtäitmisele (TsMS § 179 lg 6).

6. Põhiseaduse §-dest 14, 15 ja 32 tuleneb riigile kohustus luua toimiv täitesüsteem ja tagada, et konkreetsetes asjas oleks võimalik korraldada täitemenetlus (Riigikohtu üldkogu 25.01.2018 osaotsus nr [2-15-17249](#), punktid 70 ja 79). Riigikogul on avarad võimalused otsustada, kuidas täitesüsteemi kujundada. Riigikogu võib ka otsustada, mis tingimustel ja millises menetluskorras (kohtuvälises menetluses, hagimenetluses või hagita menetluses) on võimalik täitemenetlus lõpetada (sh aegumise tõttu). Täitesüsteem ei tohi siiski eproporsionaalselt riivata võlgnike omandiõigust (Riigikohtu üldkogu 25.01.2018 osaotsus nr [2-15-17249](#), p 76). Võlgnike huvide kaitseks on reguleeritud ka nõuete aegumist. Aegumist reguleerivate sätete eesmärk on tagada õigusrahu, õiguskindlus ja käibekindlus. Võlgnik ei pea aastakümneid seisma silmitsi nõuetega, mida ei ole õnnestunud pikema aja jooksul täita. Siiski on oluline teadvustada, et nagu kõik võlgniku kaitseks loodud võimalused on ka nõude aegumine sissenõudjale ebasoodne. Nõude aegumise korral jääb sissenõudja nõue temast sõltumatutel asjaoludel väiksemas või suuremas ulatuses täitmata.

7. Täitedokumentide täitmist korraldavad üldjuhul kohtutäiturid (TMS § 3 lg 1). Maksu- ja Tolliametile on antud maksunõuete sundtäitmise õigus, kuid riigi kasuks väljamõistetud menetluskulude maksmise nõude sundtäitmise õigust Maksu- ja Tolliametil ei ole. Täitedokumentideks on mh jõustunud või viivitamata täitmisele kuuluv kohtuotsus ja -määrus tsiviilasjas, sh kohtulahend, millega mõistetakse Eesti Vabariigi kasuks välja menetluskulud või menetlusabikulud (TMS § 2 lg 1 p 1). Kõnealuse kohtulahendi puhul on Eesti Vabariik, keda esindab Maksu- ja Tolliamet (enne 01.01.2020 Riigi Tugiteenuste Keskus), sissenõudja, mitte täitemenetluse korraldaja (vt TMS § 5 lg 1).

Maksukorralduse seadus ja selle alusel kehtestatud rahandusministri määrus

8. [Maksukorralduse seaduse](#) § 105 lõige 6 ja sama paragrahvi lõike 9 alusel kehtestatud rahandusministri 19.12.2008 määruse nr 51 „Riiklike maksude maksuhalduri poolt hallatavate nõuete ja kohustuste arvestusse kandmise, tasumise ja tagastamise kord“ on kooskõlas põhiseaduse ja seadustega.

9. Põhjendasite põhiseadusvastasust sellega, et riiklikku maksu ei saa samastada riigi kasuks väljamõistetud menetluskuludega ning eri liiki nõudeid ei saa tasaarvestada. Põhiseadus ei keela eri liiki nõuete tasaarvestust. Reguleerimise pole alust põhiseadusvastaseks pidada selle tõttu, et ühel juhul on tegemist maksukohustusest tuleneva, teisel juhul muud liiki nõudega. Kui Riigikogu peab vajalikuks eri liiki nõuete tasaarvestamist lubada, on see põhiseaduse aspektist võimalik. MKS § 105 lõike 6 ja seda täpsustava rahandusministri määruse alusel on ettemaksukontol olevat summat võimalik kasutada maksude, aga ka muude rahaliste nõuete katteks. TsMS § 179 lõige 5¹ viitab omakorda maksukorralduse seadusele, lubades riigi kasuks väljamõistetud menetluskulusid selles seaduses sätestatud korras tasuda ja need tasaarvestada.

10. Samuti märkisite, et füüsiliselt isikult välja mõistetud menetluskulusid ei saa tasaarvestada juriidilise isiku maksukohustustega ning juriidiline isik ei saa omada õigusi ja kohustusi, mis on füüsilisel isikul. MKS §-s 105 ei olegi seda sätestatud – erinevate isikute kohustuste omavahelist tasaarvestust ei ole maksukorralduse seadusega ette nähtud. Seejuures märgin, et füüsilisest isikust ettevõtjana registreerimine ei ole samaväärne juriidilise isiku asutamisega. See, kui inimene registreerib ennast FIE-na, ei tähenda, et tekiks eraldiseisev isik. Sellest tulenevalt ei ole seadusvastane kajastada ettemaksukontol koos nõudeid, mis on tekkinud inimesel ettevõtlusega tegelemisel (nt käibemaks), ning inimese muid kohustusi, näiteks temal kui kinnisasja omanikul tekkinud kohustusi (maamaks). Lubatud on ka nõuete omavaheline tasaarvestamine. FIE vastutab oma kohustuste täitmise eest kogu varaga ([äriseadustiku](#) § 78).

Täitemenetluse lõpetamine riigi kasuks väljamõistetud menetluskulude maksmise nõude aegumise tõttu

11. Täitemenetluse lõpetamise alused on sätestatud TMS §-s 48. Kohtutäitur peab täitemenetluse lõpetama mh sissenõudja avalduse alusel, kohtulahendi esitamisel, millega sundtäitmine on tunnistatud lubamatuks või on määratud sundtäitmise lõpetamine, aga ka muul seaduses sätestatud alusel (TMS § 48 lg 1 p-d 1, 4 ja 8).

12. Kui võlgnik on esitanud kohtule TMS § 221 järgi hagi sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks nõude täitmise aegumise tõttu ja kohus on tunnistanud sundtäitmise lubamatuks, peab kohtutäitur sellise kohtulahendi esitamisel täitemenetluse lõpetama olenemata sissenõudja vastuväidetest. Vastuväited sundtäitmise lubamatuks tunnistamise vastu tuleb sissenõudjal esitada kohtumenetluses, mitte pärast kohtulahendi jõustumist. Jõustunud kohtulahend on täitmiseks kohustuslik. Kohtulahendi saab kohtutäiturile esitada nii võlgnik kui ka sissenõudja.

13. Üks seaduses sätestatud alus, mille järgi kohtutäitur peab täitemenetluse lõpetama, on TMS § 48¹. Selle sätte kohaselt peab kohtutäitur täitemenetluse lõpetama nõude täitmise aegumise tõttu, kui

- 1) võlgnik on esitanud kohtutäiturile avalduse täitemenetluse lõpetamiseks nõude täitmise aegumise tõttu;
- 2) jõustunud kohtulahendist või muust täitedokumendist tuleneva nõude esimest korda täitmiseks esitamisest on möödunud [tsiviilseadustiku üldosa seaduse](#) §-s 157 nimetatud tähtaeg (üldjuhul kümme aastat) ja
- 3) sissenõudja ei vaidle täitemenetluse lõpetamisele vastu.

Kui kohtutäitur täitemenetlust ei lõpeta (nt sissenõudja vaidleb vastu), tuleb võlgnikul täitemenetluse lõpetamise avaldus esitada kohtule. Võlgnik võib sama avalduse esitada ka otse kohtule (TMS § 223¹). Kohtus vaadatakse asi läbi hagita menetluses. Kohtutäiturile tuleb täitemenetluse lõpetamise avalduse läbivaatamise eest maksta 15 eurot ja kui kohtutäitur jätab täitemenetluse lõpetamata, on võlgnik kohtutäituri juures menetluse läbimisel kohtule avalduse esitamisel riigilõivust vabastatud. Võlgnik, kes ei ole läbinud kohtueelset menetlust, peab kohtusse pöördumisel tasuma riigilõivu 30 eurot ([kohtutäituri seaduse](#) § 41¹ lg 1, [riigilõivuseaduse](#) § 22 lg 1 p 11¹ ja § 59 lg 10¹).

14. TMS §-d 48¹ ja 223¹ lisati seadusesse 1. aprillil 2021 jõustunud täitemenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadusega. Muudatuste eesmärk oli lihtsustada täitemenetluse lõpetamist täitedokumendist tuleneva nõude aegumise tõttu ja muuta menetlus võlgniku jaoks odavamaks. Enne 1. aprilli 2021 jõustunud muudatusi pidi võlgnik täitedokumendist tuleneva nõude aegumise korral esitama kohtule sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi sissenõudja vastu ja tasuma riigilõivu 300 eurot (TMS § 221, TsMS § 132 lõiked 1 ja 5, RLS lisa 1), kui

seaduses ei olnud sätestatud eriregulatsiooni. Täitemenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse 315 SE [seletuskirjas](#) on märgitud, et muudatustega lihtsustatakse täitemenetluse lõpetamist tsiviilnõuetes. Samas kasutatakse seaduses (TMS §-des 48¹ ja 223¹) sõnastust „jõustunud kohtulahendist või muust täitedokumentist tulenev nõue“. Seega kohaldub 1. aprillil 2021 jõustunud lihtsam ja odavam menetlus ikkagi kõikide TMS § 2 lõikes 1 nimetatud täitedokumentide, sh avalik-õiguslike nõuete suhtes, mille kohta ei ole kehtestatud TsÜS §-s 157 nimetatud tähtajast erinevat aegumistähtaega või eriregulatsiooni.

15. Eriregulatsioon on kehtestatud näiteks väärteo- ja kriminaalasjades tehtud lahendites sisalduvatele riigi rahalistele nõuetele (s.t rahatrahvid, rahalised ja varalised karistused, TMS § 2 lg 1 p 3, 4 ja 9). Nii peab kohtutäitur ise lõpetama täitemenetluse väärteo- ja kriminaalmenetluses määratud rahatrahvide, rahaliste ja varaliste karistuste, väärteomenetluse ja kriminaalmenetluse kulude (sh menetluskulud) ja nendes menetlustes määratud muude avalik-õiguslike rahaliste nõuete sissenõudmises karistusseadustiku §-s 82 sätestatud täitmise aegumise tõttu (vt TMS §-d 202, 207, 209 ja 210). Sellise regulatsiooni eesmärk on teha täite- ja kohtumenetlus tõhusamaks ning vältida kohtute ülekoormamist võlgnike avaldustega, milles nad taotleavad avalik-õiguslike rahaliste nõuete aegumise kohaldamist.¹

16. Riigi kasuks välja mõistetud menetluskulude maksmise nõude täitmise aegumise tähtaeg erineb TsÜS §-s 157 sätestatud tähtajast ja see on võlgniku jaoks soodsam.² TsMS § 179 lõike 7 lause 1 kohaselt aegub kohtulahendi alusel riigi kasuks välja mõistetud menetluskulude maksmise nõue (samuti trahvimääruse ja muu sellesarnase raha sissenõudmise lahendi täitmise nõue) kolme aasta pärast raha väljamõistmise lahendi jõustumist. Seega ei kohaldata riigi kasuks väljamõistetud menetluskulude maksmise nõude aegumise korral 1. aprillil 2021 jõustunud regulatsiooni.

17. Riigi kasuks välja mõistetud menetluskulude maksmise nõude täitmise aegumisele kohaldatakse tsiviilseadustiku üldosa seaduses nõuete aegumise kohta sätestatud (TsMS § 179 lg 7 lause 2). Selle nõude sissenõudmisele kohaldatakse TMS §-s 209 avalik-õiguslike rahaliste sissenõuete täitmise kohta sätestatud, kui TsMS §-st 179 sätestatust ei tulene teisiti (TsMS § 179 lg 8). Nende sätete kohta on õiguskirjanduses leitud, et nõude täitmise aegumist saab arvesse võtta üksnes kohustatud isiku taotlusel (TsÜS § 143) ning muu hulgas tuleb kohaldada ka TsÜS-s sisalduvat aegumise ja peatumise regulatsiooni. Kui täitemenetlust on alustatud, saab võlgnik aegumisele tugineda sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitamisega. TMS §-s 207 sätestatud erikorda, mille kohaselt kohtutäitur ise lõpetab täitemenetluse, ei rakendata. Õiguskirjanduse kohaselt on Riigikogu eesmärk olnud sama menetlusliigi lahendite täitmise aegumist ühtlustada.³

18. Alates 1. aprillist 2021 on võimalik paljudest täitedokumentidest tulenevate nõuete täitmise aegumist läbi vaadata lihtsam ja odavam menetluses. Kui riigi kasuks välja mõistetud menetluskulude maksmise nõude täitmise aegumise korral peab võlgnik endiselt aegumist taotlema keerulises ja kulukas hagimenetluses ning esitama kohtule sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi, ei saa enam rääkida sama menetlusliigi lahendite täitmise aegumise ühtlustamisest.

19. On kaheldav, kas avalik-õiguslikke nõudeid tuleb kohelda tunduvalt rangemalt kui eraõiguslikke nõudeid. Samuti pole põhjendatud, kui olemuslikult sarnaseid avalik-õiguslikke

¹ Vt [kohtutäituri seaduse 462 SE](#) II seletuskiri, [ME loetelu](#), lk 9.

² Eraldi aegumistähtaeg (viis aastat) on ka nt maksusumma sundtäitmiseks (maksukorralduse seaduse § 132 lg 1).

³ Volens, U., Johanson, S. – Kommentaarid TsMS §-le 179, komm 3.7 a). V. Kõve jt. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. Kommenteeritud väljaanne I, 2017.

nõudeid koheldakse erinevalt. Kõiki olemuslikult sarnaseid avalik-õiguslikke nõudeid (erinevates menetlusliikides riigi tuludesse väljamõistetud menetluskulud) ja nende täitmise aegumise olukordi peaks kohtlema võrdselt. Samuti ei vaja tavaliselt riigi huvi avalik-õiguslike nõuete ja nende täitmise aegumise kohaldamisel tunduvalt teistsugust kaitset võrreldes eraõiguslike nõuetega (nt üksnes kohtu tagatavat kaitset). Valides mitme tõlgendusvõimaluse vahel, tuleb eelistada põhiseadusega kooskõlas olevat tõlgendust neile tõlgendustele, mis põhiseadusega kooskõlas ei ole. Samuti tuleks eelistada tõlgendust, millega oleks tagatud erinevate põhiseaduslike väärtuste kõige suurem kaitse (Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 19.05.2009 otsus, nr [3-4-1-1-09](#), p 19).

20. TsÜS 10. peatükk „Aegumine“ on mõeldud ennekõike tsiviilõigussuhete reguleerimiseks. Kuigi TsMS § 179 lõike 7 lause 2 viitab selgelt tsiviilseadustiku üldosa seaduses sätestatud nõuete aegumise kohaldamisele, tuleb praegusel juhul kõne alla TsÜS sätete kohaldamine esmajoonel tähtaja kulgemise arvutamise ning tähtaja peatumise ja katkestamise aluste arvestamise suhtes. Kuna praegusel juhul on õigussuhte üks osapool riik, on oluline arvestada kõigi sellest tulenevate olemuslike ja põhimõtteliste erisustega. Sellist erisust arvestab TMS §-des 202 ja 209 sätestatud, mis võimaldab täitemenetluse lõpetada kohtutäituri otsuse alusel avalik-õiguslike rahaliste nõuete täitmise aegumise tõttu. TMS §-s 209 sätestatud menetluse kohaldamise võimalusele viitab ka TsMS § 179 lõige 8. TMS § 209 kohaselt tuleb rahaliste sissenõuete täitmisel kohaldada TMS § 199 lõiget 2–4, § 200 lõikes 1 ning §-des 202 ja 203 sätestatud. Täitemenetluse lõpetamist aegumise tõttu reguleerib § 202. Avalik-õiguslike rahaliste nõuete täitmise aegumise korral on kohtutäituril õigus ja kohustus ise täitemenetlus lõpetada (vt TMS § 202 ja § 48 lg 1 p 8). Sellise tõlgenduse puhul välditaks olukorda, kus olemuslikult sarnaseid avalik-õiguslikke nõudeid (eri menetlusliikides riigi tuludesse väljamõistetud menetluskulud) koheldakse erinevalt.

21. Enne täitemenetluse lõpetamist riigi kasuks väljamõistetud menetluskulude maksmise nõude suhtes peab kohtutäitur kontrollima ka aegumise peatumise aluseks olevaid fakte: näiteks kas võlgnik on esitanud võlgade ümberkujundamise avalduse (aegumise peatumise kohta vt TsÜS § 160 jj).

22. Kui kohtutäitur riigi kasuks väljamõistetud menetluskulude maksmise nõude aegumise korral täitemenetlust ei lõpeta ja võlgnik sellega ei nõustu, võib võlgnik kohtutäituri tegevuse vaidlustada TMS §-des 217–218 sätestatud korras. Kohtutäituri tegevuse vaidlustamiseks on sätestatud kohustuslik kohtueelne menetlus ning nii tuleb esmalt esitada kaebus kohtutäiturile ja seejärel saab pöörduda maakohtusse tsiviilkohtumenetluse seadustikus sätestatud korras.

23. Seega saab TsMS § 179 lõikeid 7 ja 8 ning TMS §-e 202 ja 209 tõlgendada põhiseadusega kooskõlas: kohtutäitur saab ise lõpetada ka täitemenetluse riigi kasuks väljamõistetud menetluskulude maksmise nõudes, kui seda ei ole sisse nõutud kolme aasta jooksul raha väljamõistmise lahendi jõustumisest (ja kui ei esine aegumise peatumist tingivaid asjaolusid). Õigusselguse huvides võib olla siiski tarvilik seadust täpsustada, et nii isikud kui ka asutused saaksid sätetest ühtmoodi aru. Edastan siinse kirja (isikuandmeteta) teadmiseks ka Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Kojale ning Justiitsministeeriumile.

Täitemenetluse lõpetamise kulude kandmine riigi kasuks väljamõistetud menetluskulude maksmise nõude aegumise tõttu

24. Kui kohtutäitur lõpetab täitemenetluse TMS §-de 202 ja 209 alusel, ei pea võlgnik maksmata tasu ega riigilõivu.

25. Riigilõivu tuleb tasuda siis, kui võlgnik soovib esitada kohtutäituri otsuse peale kaebuse. Sel juhul tuleb tasuda riigilõivu 15 eurot (RLS § 59 lg 10). Riigilõivu tasumise kohustus kohtusse pöördumisel ja kohtulahendi vaidlustamisel on õiguspärane. Sellel on olulised eesmärgid. Riigilõivu tasumise kohustus peaks sundima isikuid kaaluma, kas kohtusse pöördumine on põhjendatud. See on vajalik põhjendamatu või lausa pahatahtlike kaebuste ärahoidmiseks, mis võiksid asjatult suurendada kohtute töökoormust ja ebamõistlikult pikendada kohtuvaidluste lahendamist (menetlusökoonoomia). 15 euro suuruse riigilõivu tasumise kohustus ei ole ilmselgelt põhiseadusvastane. Kui kohtusse pöördujal ei ole võimalik riigilõivu tasuda, saab ta tsiviilkohtumenetluses taotleda menetlusabi (TsMS § 180 jj).

26. Täitemenetlusega kaasnevad täitekulud (sh kohtutäituri tasu), mis tuleb tasuda võlgnikul (vt TMS §-d 37 ja 38). Kohtutäituri ametitoimingud on tasulised ning kohtutäituri on õigus võtta tasu ametitoimingu eest ja nõuda sellega seotud kulude hüvitamist kohtutäituri seaduses sätestatud juhtudel, ulatuses ja korras (KTS § 28 lõiked 1 ja 2). Kohtutäituri tasu võib koosneda menetluse alustamise tasust, menetluse põhitasust ja täitetoimingu lisatasust (KTS § 29 lg 1). Kohtutäituri töötasu kujuneb ainult täitemenetluse käigus makstavatest tasudest. Lisaks kaetakse nendest tasudest kohtutäituri tegevuskulud (büroo ülalpidamine, töötajate palgakulu, asjaajamiskulud jms).

27. Kohtutäituri põhitasu otsus tehakse täitemenetluse alguses ja täitmisteates näidatakse ära kogu põhitasu suurus koos käibemaksuga, rahalise nõude korral oleneb see sissenõudja nõude suurusel (KTS § § 32 lg 4¹ lause 2, § 35). Kui sundtäitmisele esitatud rahaline nõue õnnestub kohtutäituri tegevuse tulemusel (nt vara müümine) täita osaliselt, tuleb arvestada KTS § 32 lõikes 5 sätestatuga. Sel juhul on kohtutäituri õigus saada põhitasu üksnes summas, mis on võrdeline sissenõudud summaga. Riigikohus on leidnud, et KTS § 32 lõige 5 kohustab kohtutäiturit arvutatud põhitasu vähendama, kuna tegelikult sisse nõutud summa osutus algselt täitmiseks esitatud nõude summast väiksemaks (Riigikohtu üldkogu 25.01.2018 osaotsus nr [2-15-17249](#), p 64).

28. Täitemenetlus algatatakse eelkõige võlgniku rahaliste kohustuste ebakorrekse täitmise tõttu. Sestap on põhjendatud, et täitekulud peab tasuma võlgnik. Asjaolu, et täitemenetluses ei ole õnnestunud mitmesugustel põhjustel nõuet sisse nõuda (nt võlgnik on varatu ja sissetulekuta või väikese sissetulekuga), ei anna alust kohtutäituri tema töötasust täielikult ilma jätta. See tähendaks, et kohtutäitur peab tegema tasuta tööd ja kandma ka täitekulud. Ei ole põhjendatud, et täitekulud jäetakse nõude täitmise aegumise tõttu sissenõudja kanda, kuna see lööks võlgniku ja sissenõudja õigused ja kohustused tasakaalust välja. Sissenõudja ei ole täitedokumenti sundtäitmiseks esitades käitunud pahauskselt.

29. Võlgnik saab kohtutäituri otsust tasu määramise kohta vaidlustada täitemenetluse seadustikus kohtutäituri otsuse vaidlustamiseks ettenähtud korras (KTS § 52 lg 1).

Maksu- ja Tolliameti tegevuse seaduslikkus

30. Kahtlete ka Maksu- ja Tolliameti tegevuse seaduspärasuses selle tõttu, et MTA kajastab arvestuses ja nõuab sisse aegunud nõudeid. Leidsite, et aegunud on järgmiste kohtulahenditega riigi kasuks välja mõistetud menetluskulude nõuded:

- 1) [],
- 2) [],
- 3) [],
- 4) [],
- 5) [],

6) [].

Seoses punktis 3 märgitud nõudega viitasite ka kohtulahendile, millega on nõude sundtäitmine tunnustatud aegumise tõttu lubamatuks.

31. Õiguskantsler küsis Maksu- ja Tolliametilt teavet ja selgitusi. Täpsustamise tulemusel on selgunud, et punktis 3 märgitud kohtulahendist tulenev nõue on [] jõustunud Tallinna Ringkonnakohtu [] kohtuotsusega (asi nr []) tuvastatu järgi aegunud (täiteasja number oli eksitavalt märgitud [], õige on []). MTA on kohtutäiturit selle kohta ka teavitanud ning lubanud 50 euro nõude kustutada.

32. MTA selgitas, et ülejäänud nõuete aegumine on olnud vahepeal korduvalt peatunud, sest on esitatud avaldus võlgade ümberkujundamiseks.

33. TsMS § 179 lõike 7 kohaselt aegub kohtulahendi alusel riigi kasuks välja mõistetud menetluskulude maksmise nõue, mis ei ole tekkinud riigi osalemisest kohtus menetlusosalisena, samuti trahvimääruse ja muu sellesarnase raha sissenõudmise lahendi täitmise nõue kolme aasta möödumisel raha väljamõistmise lahendi jõustumisest. Nõude aegumisele kohaldatakse TsÜS nõuete aegumise kohta sätestatud.

34. Kuna Te olete neljal korral esitanud ka võlgade ümberkujundamise avalduse, on Teie asjas oluline pöörata tähelepanu TsÜS §-le 160, mis sätestab aegumise peatumise alused. Aegumine peatub, kui õigustatud isik esitab hagi nõude rahuldamiseks või tunnustamiseks (TsÜS § 160 lg 1). TsÜS § 160 lõike 2 punkti 3¹ järgi on hagi esitamisega võrdsustatud ka võlgniku saneerimisavalduse või võlgade ümberkujundamise avalduse esitamine. TsÜS § 160 lõike 3 kohaselt lõpeb nõude aegumise peatumine selle aluseks oleva menetluse jõustunud lahendiga.

35. MTA-lt saadud teabe järgi, mida õiguskantsleri nõunik kohtulahendite infosüsteemist üle kontrollis, olete esitanud võlgade ümberkujundamiseks avaldusi järgmistel kuupäevadel:

- 1) [];
- 2) []
- 3) []
- 4) []

36. Kuna võlgade ümberkujundamise menetluse ajaks nõuete aegumine peatub (TsÜS § 160 lg 1 ja lg 2 p 3¹), aeguvad eespool toodud menetluskulude loetelu punktides 1, 2 ja 4–6 nimetatud nõuded võrreldes esialgsete aegumistähtaegadega 1435 päeva võrra hiljem. MTA on Teile edastanud ka teabe nende nõuete uute aegumistähtaegade kohta.

37. Eeltoodut arvesse võttes ei saa öelda, et MTA tegevus menetluskulude loetelu punktides 1, 2 ja 4–6 nimetatud nõuete maksuarvestuses hoidmisel ja sissenõudmise jätkamisel oleks olnud seadusvastane. Siiski, nagu eespool märgitud, oli maksuarvestuses ekslikult kajastatud punktis 3 nimetatud nõuet, mille sundtäitmine oli ringkonnakohtu otsusega aegumise tõttu lubamatuks tunnustatud.

38. Eri liiki nõuete tasaarvestusel juhindub MTA MKS §-st 106, selle alusel kehtestatud rahandusministri määrusest ning tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 179 lõikest 5¹. Küsisite, kas tasaarvestada võib ka nõudeid, mille kohta on esitatud vastuväide. Kui jõustunud kohtuotsusega on tuvastatud, et nõue on aegunud, siis selliste nõuete katteks tasaarvestust ei tehta. MTA tühistas 28.05.2021 punktis 3 nimetatud nõude katteks tehtud tasumise toimingut ning aegunud riigilõivu nõue kustutati Teie maksuarvestusest. Teiste nõuete puhul, mille kohta olete

seisukohal, et need on aegunud, ei piisa tasaarvestuse välistamiseks ainult vastuväite esitamisest. Kui kohtutäitur ei lõpeta Teie hinnangul aegunud nõuete täitemenetlust, võib selle vaidlustada (vt kirja punkti 23). Kohtult saab taotleda ka esialgset õiguskaitset.

39. Küsisite ametnikele kahju hüvitamise nõude esitamise võimaluse kohta avaliku teenistuse seaduse (ATS) § 80 alusel. ATS § 80 reguleerib ametniku süülise tegevusega ametiasutusele tekitatud kahju hüvitamist. Riigi vastutust avaliku võimu volituste kasutamisel jm avalike ülesannete täitmisel tekitatud kahju eest reguleerib [riigivastutuse seadus](#).

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Teadmiseks (avaldaja isikuandmeteta): 1) Justiitsministeerium
2) Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda

Kristi Lahesoo 693 8409
Kristi.Lahesoo@oiguskantsler.ee

Kristel Lekko 693 8404
Kristel.lekko@oiguskantsler.ee